

Johannes Wier Stichting

voor Mensenrechten en Gezondheidszorg

Jaarverslag 2004

Julianaplein 16 a

3817 CS Amersfoort

Telefoon: 033 – 4614812

Telefax: 033 – 4614935

E-mail: info@johannes-wier.nl

Web: www.johannes-wier.nl

Voorwoord

Het jaarverslag 2004 geeft een beeld van een organisatie die vaak meer wil dan kan. De beperkingen liggen daarbij niet zozeer in de ideeën die mensen hebben of in het enthousiasme, maar in het kleine aantal vrijwilligers dat de activiteiten uitvoert in hun vrije tijd. Vol overtuiging en met veel toewijding lukt het toch steeds weer om een belangrijk geluid te laten horen en een bijdrage te leveren aan het respect voor en de implementatie van mensenrechten. Een vast punt daarin is het secretariaat met Immy Scholte als coördinator, onmisbaar aanspreekpunt, steun en vraagbaak voor velen.

In het jaarverslag over 2003 berichtten we al over de mensenrechtensituatie in Nederland en vooral de zorgen daarover. De aanleiding toen was de situatie rond de dreigende uitzetting van asielzoekers. In 2004 verscheen het rapport van de commissie-Smeets. Dit rapport schetst een zorgelijk beeld van de mensenrechtensituatie van asielzoekers. Dit geluid was al eerder geventileerd door onder andere Human Rights Watch, die een zeer kritisch rapport heeft geschreven over het Nederlandse asielbeleid. Het rapport van de commissie-Smeets geeft echter ook heel helder aanbevelingen die bijdragen aan het respecteren van de rechten van asielzoekers. De reactie van de Minister van Vreemdelingenzaken en Integratie was dan ook zeer teleurstellend toen zij aangaf dat het rapport grotendeels was achterhaald. Graag had de Johannes Wier Stichting gezien dat de minister de aanbevelingen van de commissie integraal had overgenomen.

De mensenrechten in Nederland, maar ook daarbuiten, komen in toenemende mate onder druk te staan van het beleid rond veiligheid. Ook speelt in de gezondheidszorg de introductie van marktwerking, waarbij nog veel vragen over de garantie van toegankelijkheid en betaalbaarheid voor iedereen onbeantwoord zijn. Het is van groot belang dat hiervoor telkens opnieuw aandacht wordt gevraagd en dat kritische vragen worden gesteld en opbouwende alternatieven aangedragen.

De Johannes Wier Stichting wil, als stichting voor mensenrechten en gezondheidszorg, professionals in de gezondheidszorg mobiliseren voor de bevordering van mensenrechten. De verschillende activiteiten die in 2004 zijn ontplooid om dat doel te bereiken worden in dit verslag beschreven. De stichting dankt haar bestaan aan enerzijds de vrijwilligers die zich met veel enthousiasme inzetten en anderzijds aan de donateurs die jaarlijks hun bijdrage geven. Het bestuur bedankt vrijwilligers en donateurs en spreekt de hoop uit dat zij nog lang aan de stichting verbonden zullen blijven.

Daniel Tavenier, voorzitter

Amersfoort, februari 2005

1. De organisatie

De Johannes Wier Stichting (JWS) is opgericht op 17 januari 1986. Als mensenrechtenorganisatie onderscheidt de stichting zich van Amnesty International door een ander mandaat. Verder had bijvoorbeeld het Rode Kruis een doelstelling die meer gericht was op humanitaire hulp. De JWS wil als onpartijdige en niet politieke organisatie zich bezighouden met mensenrechten in relatie tot gezondheid(szorg). De naam Johannes Wier Stichting is ontleend aan een 16^e eeuwse Nederlandse arts die zich destijds verzette tegen de heksenverbrandingen.

Doel

Het doel van de stichting zoals geformuleerd in de statuten luidt: "de bevordering en naleving van de mensenrechten op het gebied van of in samenhang met de gezondheidszorg, zoals neergelegd in internationale verdragen en geformuleerd door de Verenigde Naties en haar organen en de nationale en internationale ethische codes en verklaringen van de werkers in de gezondheidszorg en voorts al hetgeen dat met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords." Heel concreet wil de stichting daarbij professionals in de gezondheidszorg mobiliseren voor het bevorderen van mensenrechten.

Basis voor de activiteiten

Bij haar activiteiten baseert de JWS zich op internationale wet- en regelgeving, te weten:

- ^a De VN mensenrechtenverdragen voortvloeiend uit de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. De diverse verdragen leggen op een specifieke manier uiteenlopende mensenrechten vast, waaronder die van het recht op (een goede) gezondheid(szorg).
- ^a Het Internationaal Humanitair Recht, volgens de Conventies van Genève.
- ^a De beroepscodes zoals opgesteld door de World Medical Association en de International Council of Nurses.

Interne organisatie

De stichting voert de activiteiten uit in werkgroepen. De werkgroepen zijn gespecialiseerd in een eigen onderwerp. Dit betekent dat er over dat onderwerp veel expertise aanwezig is. In 2004 waren de volgende werkgroepen actief:

- ^a Advisering bij hongerstaking
- ^a Gezondheidszorg voor illegalen
- ^a Sociaal-economische mensenrechten
- ^a Mensenrechteneducatie
- ^a Medische dilemma's tijdens Internationale Hulpverlening en Vredesoperaties
- ^a Huiselijk geweld
- ^a Tuberculose en mensenrechten
- ^a Communicatie.

Verder is er contactpersoon voor het onderwerp forensische geneeskunde. Ondersteuning vindt plaats door het secretariaat, waar Immy Scholte als coördinator vier dagen per week beschikbaar is. Zij is naast aanspreekpunt ook verantwoordelijk voor de documentatie en

bibliotheek, de administratie, de schrijfacties, en de uitvoering van allerlei andere acties. Er is binnen de stichting grote behoefte aan een beleidsmedewerker om de vrijwilligers te ontlasten, maar ook om op professionele wijze continu en meer structureel de doelstelling van de JWS te verwezenlijken. Tot nu zijn de financiële middelen te beperkt om zo'n medewerker aan te kunnen trekken.

De JWS is een organisatie met veel expertise en kennis. Heel vaak weten mensen ons met uiteenlopende vragen te vinden. Ook studenten maken gebruik van de bibliotheek en documentatie, juist omdat op een plaats zeer veel beschikbaar is over het onderwerp mensenrechten en gezondheidszorg en de diverse deelgebieden.

Netwerk

De Johannes Wier Stichting maakt deel uit van de IFHHRO (International Federation of Health and Human Rights Organisations). Jarenlang heeft de JWS het secretariaat van de IFHHRO onder haar hoede gehad. Dit is nu apart georganiseerd, maar het postadres is nog steeds het secretariaat van de JWS. IFHHRO is een platform voor contacten met soortgelijke organisatie als de JWS elders in de wereld. In Nederland zijn er diverse structurele contacten met andere organisaties. De JWS participeert bijvoorbeeld in het project *Global Health Education*. Het doel van dit project is om mensenrechteneducatie een plaats te doen krijgen in het basiscurriculum van de medische opleidingen. Verder vindt structureel overleg plaats met de KNMG en Pharos. Via de

diverse werkgroepen is er nog contact met een groot aantal organisaties waaronder Amnesty International, NVMP, Wemos, Pharos, ICCO, Nederlandse Rode Kruis, Artsen zonder Grenzen, etc.

Fondsenwerving

De stichting is voor haar inkomsten grotendeels afhankelijk van de donaties van vaste donateurs. Daarnaast is er jaarlijks een fondsenwervingsactie via *Medisch Contact*. Er zijn geen inkomsten uit *core funding*, wel lukt het zo nu en dan voor projecten fondsen te werven.

Nieuwsbrief

De nieuwsbrief *Mensenrechten & Gezondheidszorg* verschijnt tweemaal per jaar. Het juni nummer bevat een aantal artikelen over diverse onderwerpen waar de stichting zich mee bezighoudt; het decembernummer is een themanummer. Het thema in 2004 was huiselijk geweld.

Brochure in Medisch Contact

Voor de tweede keer verscheen dit jaar een korte brochure die werd verspreid door deze mee te sturen met *Medisch Contact*. Op deze wijze worden vrijwel alle artsen in Nederland bereikt. Het onderwerp dit jaar was: 'Medische aspecten van het vreemdelingenbeleid'. Via verspreiding met *Medisch Contact* wordt op praktische wijze een JWS-onderwerp voor het voetlicht gebracht bij artsen.

Website

Sinds 1997 beschikt de JWS over een website. De website geeft naast informatie over de organisatie ook nieuws over relevante gebeurtenissen. Een aantal rapporten van de stichting kan gedownload worden. De website bevat ook links naar andere mensenrechtenorganisaties in binnen- en buitenland.

2. Werkgroep Advisering bij Hongerstaking

De Werkgroep Advisering bij Hongerstaking heeft als doel het bevorderen van een professionele en deskundige begeleiding van hongerstakingen. De belangrijkste activiteiten zijn de organisatie van een cursus over medische begeleiding van hongerstakers voor sociaal-geneeskundigen en een netwerk van artsen ter ondersteuning van vertrouwensartsen die hongerstakers begeleiden. In 2004 kwam de werkgroep driemaal bij elkaar.

Activiteiten in 2004

Vragen telefonisch en per e-mail

Het secretariaat van de JWS ontvangt regelmatig vragen over de begeleiding van hongerstakingen en dwangvoeding. Een deel van de vragen kan snel worden afgehandeld onder verwijzing naar de handleiding op de website. Andere vragen worden doorverwezen naar een van de consultants. Het aantal telefonische vragen over de begeleiding van hongerstakingen was in 2004 ongeveer 40.

Cursus Medische begeleiding bij honger- en/of dorststaking

Deze door de werkgroep ontwikkelde cursus werd in 2002 voor het eerst gegeven voor individuele cursisten. Daarna zijn voornamelijk in-companycursussen gegeven, waarbij deelnemers bestonden uit artsen en ander medisch personeel van GGD'en, MOA (Medische Opvang Asielzoekers) en Penitentiaire Instellingen. In 2004 zijn er twee cursussen georganiseerd, waarvan een aan een groep artsen van GGD en MOA van Zuid-Holland/Utrecht. De cursus is voor de JWS kostendekkend.

Bijdragen

Een lid van de werkgroep, Balthasar Schaap, verzorgde een hoofdstuk over dwangvoeding in de uitgave *Voeding ongewenst. Ethische en juridische beschouwingen over dwangvoeding*, onder redactie van E.H. Hulst, European Centre for Advanced Legal Studies in Health Care, 2004. De werkgroep leverde op 16 maart 2004 een bijdrage aan de cursus 'Mensenrechten en gezondheidszorg' voor KNMG district XII Utrecht en Omstreken.

Vertaling handleiding Honger naar Recht, Honger als wapen

De in 2000 verschenen handleiding *Honger naar Recht, Honger als Wapen* is in 2003 vertaald en van Nederlandse context ontdaan. Vorig jaar hebben verschillende buitenlandse partners op dit concept gereageerd. In 2005 zal een redactieconferentie plaatsvinden. Uiteindelijk moet de Engelse versie door de World Medical Association worden

geautoriseerd. Als de Engelse versie klaar is, kan deze worden vertaald in het Frans en Russisch.

De werkgroep heeft eind 2003 aan Wilde Ganzen een voortgangsverslag van het project 'Begeleiding Hongerstakers' gestuurd, waarin toestemming is gevraagd voor herbestemming van het grootste deel van de reeds toegekende gelden à €4.945 ten behoeve van de nog te verschijnen Engelse vertaling van de handleiding. De Johannes Wier Stichting zal de distributiekosten voor haar rekening nemen. Wilde Ganzen had geen bezwaar tegen de herbestemming.

Knelpunten

Verkrijgen nieuwe leden

In 2004 waren 5 mensen in de werkgroep actief. De werkgroep is in de huidige samenstelling, met daarbij inbegrepen een aantal 'afvallers', al vanaf 1999 actief. Een aantal werkgroepleden is van plan te stoppen of heeft aangegeven het te druk te hebben met andere activiteiten van de JWS. Het aantal activiteiten is daarom beperkt gebleven. Tijdens een van de werkgroepbijeenkomsten werd ook geconstateerd dat deze mogelijk te veel naar binnen gericht functioneert. Er is behoefte aan nieuwe deskundigen/vrijwilligers. Mogelijk moet er ook een andere werkverdeling komen.

Plannen voor 2005 en/of langere termijn

^a *Project Ketenprotocol Hongerstaking* – De GGD Zuid Holland heeft subsidie aangevraagd voor een project

'Ketenprotocol Hongerstaking' bij de GGD Nederland/LSB, om protocollen van JWS, MOA en huisartsen rond hongerstaking beter op elkaar aan te laten sluiten. De werkgroep zal in de toekomst met de GGD Zuid Holland daaraan samenwerken.

^a *Nieuwe ZRA-regeling* – De Ziektekosten Regeling Asielzoekers (ZRA) vergoedt onder voorwaarden de kosten van een vertrouwensarts. Een van deze voorwaarden is dat een vertrouwensarts de pers niet te woord mag staan over de hongerstaking van zijn cliënt. Omdat de werkgroep het niet met deze voorwaarde eens is; bereiden wij een officiële reactie van de JWS voor.

^a *Expert meeting* – In de toekomst zal een expert meeting georganiseerd worden met als onderwerp detentie en hongerstaking. Aan de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) en de KNMG wordt gevraagd om financiële en materiële ondersteuning.

^a *Handleiding Honger naar Recht, Honger als Wapen, Nederlandse versie* – Sinds maart 2004 is de Nederlandstalige versie van de handleiding uit 2000 uitverkocht. Het idee is geopperd om een herziene druk te laten verschijnen, samen met de KNMG en Pharos. Dit zal in 2005 worden onderzocht.

^a *Engelse vertaling* – Het plan is in 2005 de eindredactie van de internationale vertaling af te ronden, de handleiding te produceren en te distribueren. Vervolgens kan deze worden vertaald in het Frans en Russisch.

- ^a *Externe communicatie* – Zaken die in 2004 zijn blijven liggen omdat er onvoldoende vrijwilligers waren, zijn het bijhouden van de website en (internationale) literatuur, en het publiceren van artikelen (o.a. in *Medisch Contact*) over het thema hongerstaking.
- ^a *Uitbreiding werkgroep* – In het voorjaar van 2005 komt er een bijeenkomst voor geïnteresseerden voor de werkgroep, gericht op uitwisseling en kennismaking.

3. Werkgroep Huiselijk Geweld

In 2003 is gestart met het formeren van een Werkgroep Huiselijk Geweld, bestaande uit artsen/verpleegkundigen en andere professionals die vanuit hun werk te maken hebben met het thema. Alle onderdelen van huiselijk geweld worden in de werkgroep vanuit een mensenrechtenperspectief benaderd. De werkgroep is in 2004 tweemaal bij elkaar geweest.

De werkgroep beoogt werkers in de gezondheidszorg te trainen, signalen te leren (h)erkennen en eigen handelingsverlegenheid te leren overwinnen om het thema huiselijk geweld bespreekbaar te maken. In 2004 heeft de werkgroep een tweejarig projectplan ingediend bij twee ministeries en een fonds. Het belangrijkste doel van het voorziene project Huiselijk Geweld is een grotere bewustwording bij mensen werkend in de gezondheidszorg dat huiselijk geweld het grootste geweldsmisdrijf is en op grote schaal

voorkomt, dat het op korte en langere termijn lichamelijke en psychische gevolgen heeft, en dat het een mensenrechtenschending is. Het project wil via vijf verschillende methoden aandacht vragen voor het thema huiselijk geweld:

1. via informatie en voorlichting met ondersteuning van video's/DVDs;
2. via theatervoorstellingen;
3. via symposia/congressen;
4. via productontwikkeling;
5. via publicaties.

Subsidies zijn ingediend bij twee ministeries, van Onderwijs en VWS, en tevens bij het Oranje Fonds. Omdat nog geen toezeggingen zijn gedaan, konden in 2004 slechts die activiteiten uitgevoerd worden die weinig onkosten met zich meebrachten.

Activiteiten in 2004

Binnen een breed aanbod van nascholing voor artsen verzorgd door de KNMG heeft in maart een thema-avond plaatsgevonden over kindermishandeling en huiselijk geweld.

Vrijwel alle deelnemers hebben de onderwijsklapper *Mensenrechten en gezondheidszorg* gekocht. In april vond een theateervoorstelling over huiselijk geweld plaats op de Vrije Universiteit Amsterdam voor artsen en andere beroepsgroepen. In december is via de gecombineerde JWS/Amnesty International stand op het driedaagse 'Nursing Event', een landelijk congres voor verpleegkundigen, aandacht gevraagd voor huiselijk geweld. Ook is in samenwerking met

de werkgroep een themanummer over huiselijk geweld uitgebracht van de JWS-nieuwsbrief *Mensenrechten & Gezondheidszorg*.
Werkgroeplid Ben Rensen is in het najaar van 2004 benoemd tot Officier in de Orde van Oranje Nassau in verband met zijn verdiensten op het gebied van de aanpak van huiselijk geweld (met name de kinderrechten/mensenrechtenaspecten).

Plannen voor 2005

- ^a *Samenwerking* – In het geval de eerste subsidieaanvragen afgewezen worden, neemt de werkgroep contact op met Transact, landelijk expertisecentrum op dit gebied, om een mogelijke samenwerking richting gezondheidswerkers te onderzoeken.
- ^a *Training en voorlichting* – Twee leden van de werkgroep gaan in KNMG-verband trainingsavonden over kindermishandeling en huiselijk geweld aanbieden. De eerste trainingsavonden vinden in februari plaats. Daarnaast zal het hele jaar door informatie, voorlichting en training aan artsen en verpleegkundigen gegeven worden.
- ^a *Externe communicatie* – In tijdschriften voor verpleegkundigen zal door middel van een artikel aandacht gevraagd worden voor het probleem van huiselijk geweld. In het najaar zal de werkgroep een brochure ontwerpen en verspreiden via *Medisch Contact*. Ook wil de werkgroep in het najaar een Signaleringskaart ontwerpen.

4. Medische Dilemma's tijdens Internationale Hulpverlening en Vredesoperaties

In de werkgroep Medische Dilemma's tijdens Internationale Hulpverlening en Vredesoperaties zijn op dit moment drie leden actief. Zij komen regelmatig bij elkaar en onderhouden onder andere contacten met vertegenwoordigers van ontwikkelings- en noodhulporganisaties zoals ICCO, Nederlands Rode Kruis, Artsen zonder Grenzen, en Cordaid. Ook werkt de werkgroep samen met het Ministerie van Defensie en Amnesty International.

De werkgroep heeft als doelen:

- ^a de verbetering van de voorbereiding van medisch personeel dat naar zogenaamde risicogebieden wordt uitgezonden;
- ^a het aanpassen van de procedures binnen de uitzendende organisaties met betrekking tot rapportage van schendingen van medische neutraliteit en opvang van collega's met traumatische ervaringen;
- ^a het beschikbaar maken van relevante informatie voor niet-ingewijde collega's;
- ^a de opzet van een kring vertrouwenspersonen.

De werkgroep organiseert (discussie) bijeenkomsten en doet onderzoek naar aard en incidentie van betrokkenheid van medisch personeel bij de schendingen van de medische neutraliteit en schendingen van het 'right to

health' tijdens internationale hulpverlenings- en vredesoperaties.

Activiteiten in 2004

Onderzoek naar aard en incidentie betrokkenheid medisch personeel

In 2003 besliste de NCDO positief over een subsidieaanvraag voor hierboven genoemd onderzoek, dat oorspronkelijk in samenwerking met het NOHA (Network On Humanitarian Assistance) zou worden uitgevoerd. In 2004 is via het Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM) een onderzoekster aangesteld, Desislava Stoitchkova, voor de uitvoering van dit onderzoek. In 2004 heeft zij een literatuurstudie gedaan, een startdocument gemaakt, een vragenlijst ontworpen, en een werkplan opgesteld. Het project heeft vertraging opgelopen omdat de samenwerking tussen de JWS en het NOHA niet soepel liep. Uiteindelijk is de samenwerking met het NOHA (voor dit project) opgezegd en is de vertraging aan de NCDO gemeld.

Plannen voor 2005

Afronding onderzoek – In 2005 wordt het onderzoek afgerond na verwerking van de gegevens. Er zal een publicatie verschijnen en een publiekspresentatie gehouden worden.

5. Werkgroep Mensenrechteneducatie

De Werkgroep Mensenrechteneducatie heeft als doelstelling het bevorderen en het implementeren van onderwijs over mensenrechten aan artsen, verpleegkundigen, paramedici en allen die voor dit soort beroepen in de gezondheidszorg in opleiding zijn in het reguliere en postacademische onderwijs. De werkgroep bestaat uit een groep mensen die mensenrechteneducatie geven.

Activiteiten in 2004

Afstemming over de lessen

Kosten – Uitgangspunt blijft dat de JWS een vrijwilligersorganisatie is. De organisaties betalen het door de JWS vastgestelde lestarief (90 euro per uur) aan de stichting. De docent declareert de eigen kosten bij de JWS. Het secretariaat coördineert dit. Bij incidentele aanvraag van lessen door organisaties met een minimaal budget beslist de coördinator van de werkgroep over de mate van vergoeding.

Communicatie – Om versnippering te voorkomen is besloten dat de krachten gebundeld worden vanuit de andere werkgroepen wat betreft lessen die er gegeven worden. Enerzijds om expertise te bundelen, anderzijds om overzicht te kunnen houden, ook financieel. Concreet betekent het dat is afgesproken dat alle te geven en gegeven lessen doorgegeven dienen te worden aan het secretariaat. In de praktijk lukt het nog niet

bovengenoemde afspraak voor 100% in te vullen en dit verdient dan ook meer aandacht.

Onderwijs en voorlichting

In 2004 is er 14 keer onderwijs geleverd door docenten van de JWS. Dit is iets meer dan voorgaande jaren. Voorbeelden van lessen of presentaties zijn: een bijdrage aan de themamiddag 'Illegalen on(s)ze (een)zorg?!' georganiseerd door GGD/MOA op 10 februari in Deventer; een bijdrage aan de cursus Cultuur en Gezondheid van de Medische Faculteit van het VUMC op 12 februari; en een bijdrage over 'human rights and medicine' aan de Tropencursus voor geneeskundestudenten op het AMC op 26 mei.

Global Health Education project

Het Global Health Education project wordt door de JWS uitgevoerd met de NVMP (Nederlandse Vereniging voor Medische Polemologie) en de IFMSA (International Federation of Medical Students' Associations) met ondersteuning door de NCDO. Het project beoogt implementatie van mensenrechtenonderwijs in het reguliere medisch onderwijs. Er was voor de duur van het project iemand aangesteld die haar bureau had op Wemos en structureel begeleiding kreeg van een stuurgroep van mensen uit de betrokken organisaties.

Het project dreigde halverwege het jaar vast te lopen. Er bleek duidelijk verschil van inzicht te bestaan over de uitvoering tussen de stuurgroep en de betaalde kracht. Mede nadat het bestuur van de JWS in een brief zijn ongerustheid uitte over het verloop van het

project, heeft de stuurgroep besloten een andere weg in te slaan, met goed resultaat. Met de nog resterende financiële middelen werden tot december twee medewerkers van Wemos uitgeleend aan dit project en heeft een ander de coördinerende en uitvoerende taken overgenomen.

Speerpunt voor de korte resterende tijd was om een goed onderwijsprogramma op te zetten en dit te presenteren op de onderwijsdagen van de medische faculteiten/universiteiten in november. Met grote inzet van de (Wemos)-medewerkers en het bestuur was dit op tijd klaar. Het een en ander heeft geleid tot de presentatie van lesmodulen op Cd-rom, die enthousiast ontvangen is. Aangezien de belangstelling van de betrokken medische faculteiten groot bleek, zal via een themadag hieraan vervolg gegeven worden.

Knelpunten

Uit een enquête uitgevoerd in september 2003 blijkt dat de leden actief les geven, en ook graag op de hoogte blijven van actuele ontwikkelingen, maar dat ze te weinig tijd hebben voor uitvoering van activiteiten. Dit is een voortdurend punt van zorg. Het werven van nieuwe leden is ook een punt van zorg. Hoe pakken we dit aan om continuïteit te waarborgen? Te weinig beschikbare mensen, waarop te vaak een beroep moet worden gedaan, maakt de organisatie/werkgroepen kwetsbaar, inhoudelijk (kwaliteit) en organisatorisch.

Omdat de werkgroep een werkgroepoverstijgende activiteit uitvoert,

namelijk onderwijs geven op thema's waar andere werkgroepen van de JWS gespecialiseerd in zijn, is een goede interne communicatie van wezenlijk belang. Dit geldt bijvoorbeeld voor de coördinatie van mensenrechtenlessen, zoals eerder beschreven. Maar ook de herziening en eventuele vertaling van de onderwijsklapper is gebaat bij een goede samenwerking tussen werkgroepen.

Plannen voor 2005

Het opzetten van een kennis- en expertisecentrum mensenrechteneducatie

Binnen de werkgroep is het plan opgevat voor het opzetten van een kennis- en expertisecentrum. Enkele voorlopige criteria:

- ^a Er moet een goed overzicht komen van het soort les materiaal, ook van verwante organisaties, zoals Wemos, Amnesty International en IFHHRO.
- ^a Het centrum moet uitgaan van 'teach the teacher'-informatie.
- ^a Er zijn twee sporen wat betreft het soort onderwijsproduct: 1) Het moet goed toegankelijk zijn voor het geven van onderwijs in Nederland voor de verschillende doelgroepen, en 2) het moet wetenschappelijk onderbouwd zijn, zowel op het gebied van mensenrechten (juridisch) als op medisch en onderwijskundig gebied.
- ^a De bestaande JWS-klapper voor mensenrechteneducatie zou in verschillende talen vertaald kunnen worden en gedistribueerd via de website.

- ^a In dit kader kan een interactief monitorprogramma opgezet worden om er achter te komen wie er precies gebruikmaken van de klapper en wie suggesties hebben voor toevoegingen en aanpassing van het programma aan de situatie in verschillende gebruikende landen.

De bedoeling is om via een projectplan subsidie te verwerven om betaalde professionele krachten in te zetten. Er zijn afspraken gemaakt binnen de werkgroep om een subwerkgroep op te starten die dit project gaat voorbereiden. De werkgroep stelt voor om afgevaardigden uit andere JWS-werkgroepen uit te nodigen, zodat effectiever gewerkt kan worden om de casuïstiek zodanig aan te passen dat deze geschikt wordt voor vertaling. Dit vereist het maken van afspraken om tot een goede inzet van iedereen te kunnen komen.

Overige plannen:

- ^a *Global Health Education project* – Dit project is nu in de eindfase beland en binnenkort zal de rapportage naar de subsidieverstrekker (NCDO) worden verstuurd. Inmiddels wordt onderzocht of het mogelijk is om via het Leonardo da Vinci-programma over 'education and culture' van de Europese Commissie opnieuw subsidie te krijgen. Op 15 januari vond hierover een conferentie plaats in Londen.
- ^a *Onderwijs* – In 2005 gaat de werkgroep naast reguliere activiteiten een vijftal

onderwijsmodulen op de UVA verzorgen voor co-assistenten. Ook neemt de werkgroep zich voor meer samen te werken met de Werkgroep Huiselijk Geweld in het verzorgen van lessen over dit thema.

6. Werkgroep Sociaal-Economische Mensenrechten

De Werkgroep Sociaal-Economische Mensenrechten is in oktober 1998 opgericht. Het doel is onderzoek naar de relevantie en toepassing van de praktische uitwerking van het begrip 'the right to the highest attainable standard of health' voor de JWS in het bijzonder en werkenden in de gezondheidszorg in het algemeen. Het recht op gezondheid is vastgelegd in artikel 12 van het Verdrag voor de Economische, Sociale en Culturele rechten en wordt nader verklaard in een General Comment, die in 2000 door de betreffende VN-commissie is geaccepteerd. In 2001 heeft de werkgroep een set richtlijnen samengesteld, die het General Comment betreffende 'the right to the highest attainable standard of health' concretiseren voor de praktijk.

De werkgroep is in 2004 viermaal bijeengeeweest. Andere contacten verlopen voornamelijk per e-mail.

Activiteiten in 2004

Nieuwe zorgstelsel/marktwerking

Het nieuwe zorgstelsel en de daarmee verbonden marktwerking blijft een belangrijk onderwerp voor de werkgroep. Vooral het effect wat het nieuwe stelsel zal hebben op de toegankelijkheid en betaalbaarheid van goede gezondheidszorg voor iedereen, dus op het recht op gezondheid, is van belang. Om die reden heeft de werkgroep de minister van VWS een brief gestuurd met daarin onze vragen en punten van aandacht. Een afschrift hiervan is naar de Tweede Kamer verzonden.

Schaduwrapportage

De rapportage van de Nederlandse regering aan het CESCR (Committee on Economic Social and Cultural Rights) van de VN betreffende het International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) heeft nog steeds niet plaatsgevonden. Zolang deze officiële rapportage niet heeft plaatsgehad kan er ook geen schaduwrapportage plaatsvinden. Eind 2004 is er contact geweest met de werkgroep van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) die zich met deze zaken bezighoudt. Met hen zullen we in 2005 bezien welke activiteiten er op dit gebied mogelijk zijn en of wij bijvoorbeeld iets kunnen doen met de aanbevelingen naar aanleiding van de vorige rapportage door de Nederlandse regering aan het CESCR. Ook zal de JWS samen met het NJCM deelnemen aan de schaduwrapportage aan het CAT (Committee Against Torture).

Monitoring recht op gezondheid

Het HOM (Humanistisch Overleg Mensenrechten) heeft een toetsinstrument ontwikkeld om het effect van maatregelen of wetgeving op het recht op gezondheid voor vrouwen te meten. Het instrument, de HeRWAI, is nu klaar om getoetst te worden. HeRWAI – Health Rights of Women Assessment Instrument – is gebaseerd op de mensenrechtenverdragen CEDAW (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) en ICESCR. Vijf organisaties zullen deze toetsing gaan uitvoeren, waaronder de JWS. De eerste contacten zijn gelegd en afspraken zijn gemaakt. Begin 2005 zullen we daadwerkelijk starten. Als onderwerp is gekozen het beleid bij straatprostitutie. Dit beleid is momenteel sterk in beweging; in enkele grote steden zijn of worden tippelzones afgeschaft en zijn er plannen voor gedwongen opvang van (verslaafde) vrouwen. Door het gebruiken van de HeRWAI hoopt de JWS een antwoord te krijgen op de vraag of het nieuwe overheidsbeleid het recht op gezondheid van deze vrouwen beschermt, respecteert of bevordert, dan wel schaadt.

Medische aspecten van het vreemdelingenbeleid (in samenwerking met de Werkgroep Illegalen)

In 2004 is het rapport van de commissie-Smeets verschenen, getiteld 'Medische aspecten van het Vreemdelingenbeleid'. Aan de inhoud van dit rapport is veel aandacht besteed door de JWS. Er is een debat georganiseerd en er zijn brieven geschreven

aan de regering en de Tweede Kamer. Het vervolg hiervan is een overleg van diverse organisaties onder leiding van Pharos. In dit overleg zal bepaald gaan worden wat belangrijke volgende stappen zouden moeten zijn. Wat de JWS betreft, is de gezondheidszorg in het grenshospitium en uitzetcentra een prioriteit.

Knelpunten

Het belangrijkste probleem gedurende 2004 was het te geringe aantal deelnemers in de werkgroep. Vaak ontbrak de tijd om zaken op tijd op te pakken. De werkgroep is recent uitgebreid. Met de keuze voor het schrijven van een schaduwrapport en het deelnemen aan de test voor het toetsinstrument van het HOM hebben wij onze handen vol, maar er is ook sprake van een meer concreet takenpakket. Een probleem zal blijven dat druk bezette professionals in hun beperkte vrije tijd veel meer willen dan mogelijk is. Meer ondersteuning in de uitvoering door bijvoorbeeld een beleidsmedewerker zou hierin kunnen helpen. Het zal niet mogelijk zijn hiervoor een vrijwilliger te vinden.

Plannen voor 2005

^a *Schaduwrapportage* – Met het NJCM zal de JWS deelnemen aan de schaduwrapportage aan het CAT (Committee Against Torture). De Nederlandse regering heeft haar rapportage inmiddels gedaan. Er zijn een heel aantal onderwerpen waarop de JWS iets zou

kunnen inbrengen. In samenspraak met het NJCM zullen wij een keuze maken. Er is een presessie van het comité in april 2006 en de definitieve behandeling door het comité zal plaatsvinden in november 2006. In 2005 zal de werkgroep verder samenwerken met het NJCM inzake toekomstige schaduwrapportage aan het CESC.R.

- ^a *Toetsinstrument* – De werkgroep zal de test van het toetsinstrument ontwikkeld door het HOM afronden.
- ^a *Vreemdelingenbeleid* – Met Pharos zal verder samengewerkt worden op het terrein van de medische aspecten van het vreemdelingenbeleid.
- ^a *Zorgstelsel* – Op dit thema zullen nog activiteiten gepland worden.

7. Werkgroep Gezondheidszorg Illegalen

Door het plotselinge vertrek van coördinator Maria van den Muijsenberg werd de werkgroep in haar bestaan bedreigd. Joost den Otter werd bereid gevonden om de taken van Maria over te nemen. Dat is praktisch wel gelukt, maar door (drukke) werkzaamheden is het nog niet gelukt om de werkgroep nieuw leven in te blazen. Wel is er inmiddels een aanvang gemaakt met het benaderen van geïnteresseerden.

Activiteiten in 2004

Vragen telefonisch en per e-mail

Het secretariaat blijft regelmatig vragen over de problematiek rondom illegaliteit ontvangen. Sinds het operationeel worden van Pharos's initiatief Lampion, landelijk informatie- en adviespunt over de zorg aan illegalen, kan het secretariaat veelal daarheen verwijzen. Frequent komen vragen van Lampion ook bij medewerkers van de werkgroep terecht.

Verslag Stichting Centraal Fonds RVVZ en Stichting Koppeling

In 2004 is verslag gedaan aan de Stichting Centraal Fonds RVVZ en Stichting Koppeling over het project 'bevordering kwaliteit gezondheidszorg illegalen'. Stichting Centraal Fonds RVVZ heeft tevens een definitieve accountantsverklaring over de verstrekte middelen ontvangen. Dit project, dat van 2001 tot 2004 liep, had als componenten: 1) Het opzetten van een centraal punt voor het melden van misstanden en het geven van informatie en advies aan zorgverleners; 2) het uitgeven van een publicatie over gezondheidszorg en illegalen voor artsen en andere hulpverleners, en 3) onderwijs en voorlichting aan professionals in de gezondheidszorg, studenten geneeskunde en anderen.

Lampion

JWS heeft intensief bijgedragen aan het tot stand komen van Lampion, een informatie- en adviesdienst voor werkers in de gezondheidszorg die met (problemen rondom) illegaliteit te maken hebben. Dit project is

opgestart met een aantal andere partners waaronder NIGZ, Soa Aids Nederland en Pharos. Dit adviespunt vervangt op termijn het ‘Meldpunt Misstanden Medische Zorg Illegalen’ van de JWS. Dit meldpunt is in 2001 opgericht. Het aantal vragen was het eerste jaar groot, maar nam daarna af. In 2003 is besloten om te komen tot één meldpunt, uitgevoerd door Pharos, en in de loop van 2004 is deze nieuwe dienst geopend. Door middel van een website en een telefoondienst wordt informatie en advies verschaft aan professionals. Lampion is in eerste instantie bedoeld voor het verstrekken van informatie aan zorgverleners. In tweede instantie worden gemelde gegevens verzameld over de problemen rond de zorg voor mensen zonder geldige verblijfspapieren. Deze informatie kan voor de deelnemende organisaties reden zijn om op onderdelen nader onderzoek te doen of actie te ondernemen. De JWS zal alert zijn op eventuele structurele problemen die de naleving van mensenrechten, waaronder het recht op gezondheidszorg, in de weg staan.

Meldpunt JWS

In 2004 zette de afname van het aantal meldingen van misstanden bij de JWS zich door. Daarentegen nam het aantal vragen over de medische zorg voor uitgeprocedeerde asielzoekers toe. Gemiddeld een tot twee keer per week kwamen vragen binnen over de organisatie van de zorg of over concrete patiëntenproblemen. Daarnaast werd ongeveer twee keer week contact gezocht met het verzoek om algemene informatie. Het meldpunt van de JWS zal in ieder geval in

2005 nog blijven bestaan. Met de oprichting van Lampion zal vermoedelijk het aantal vragen aan de JWS over de zorg voor illegalen afnemen. Dit zal moeten blijken uit de registratie van vragen, die ook het komende jaar door de JWS zal worden voortgezet.

Overige activiteiten:

- ^a Er zijn lezingen gegeven voor vrijwilligersorganisaties en voor hulpverleners, onder andere in het kader van het project ‘Uit-in-Zet’ van Pharos. In samenwerking met Pharos hebben er her en der verspreid door het land bijeenkomsten plaats gevonden in het kader van ‘Uit-in-Zet’. Hieraan hebben leden van de werkgroep een inhoudelijk bijdrage aan geleverd. De bijeenkomsten zijn afgesloten met een expertmeeting, waar de JWS ook vertegenwoordigd werd.
- ^a Kort voor de expertmeeting verscheen de uitgave *Ziek en geen papieren, Gezondheidszorg voor mensen zonder geldige verblijfspapieren* (Maria van den Muijsenbergh), die in samenwerking met Pharos is ontwikkeld.
- ^a Verder is er in 2004 een publieksdebat georganiseerd naar aanleiding van het uitkomen van het rapport van de commissie-Smeets over de medische aspecten van het vreemdelingenbeleid.
- ^a Tot slot is er in een gezamenlijk project met Pharos een kwalitatief onderzoek gedaan door Hugo Konz naar mensen zonder papieren met een chronische aandoening die medische hulp nodig hebben.

Knelpunten

De werkgroep is door het geringe aantal leden (erg) kwetsbaar. Het is er door omstandigheden nog niet van gekomen om een bijeenkomst met (potentieel) nieuwe deelnemers bijeen te roepen. Daarnaast is door het oprichten van Lampion een essentieel deel van de taken van de werkgroep door anderen overgenomen.

Plannen voor 2005 en/of langere termijn

- ^a *Nieuwe leden werkgroep* – In het voorjaar 2005 komt er een bijeenkomst voor geïnteresseerden voor de werkgroep, allereerst gericht op uitwisseling en kennismaking.
- ^a *Jaarplan* – Vervolgens zal met de nieuwe leden een uitgebreider jaarplan opgesteld worden. Vooralsnog gaan de gedachten van de werkgroep uit naar:
  - bezien in hoeverre samenwerking met Europese partners zinvol is;
  - meer kwalitatief onderzoek naar de gezondheidszorg voor illegalen;
  - scriptie van Hugo Konz bewerken tot een publicatie;
  - zoeken en begeleiden van nieuwe stagiaires;
  - mogelijkheden onderzoeken tot nader onderzoek in het kader van het 'right to health'.

8. Werkgroep Tuberculose en Mensenrechten

De werkgroep Tuberculose en Mensenrechten bestaat uit tuberculoseartsen, artsen werkzaam in Penitentiaire Inrichtingen en vertegenwoordigers vanuit de Dienst Justitiële Inrichtingen.

Activiteiten in 2004

In februari 2004 is bekend geworden dat het projectvoorstel 'MATRAC – a combined TB & Human Rights project for prisons in Colibasi (Rumania) and the community' voor een subsidieaanvraag werd afgewezen door MATRA. Dit negatieve besluit heeft de werkgroep in zijn activiteiten danig beïnvloed. Het was moeilijk om een alternatief te vinden en tevens was het niet mogelijk om het projectvoorstel in dat jaar aan te bieden aan een andere subsidiegever.

Het gehele jaar zijn er pogingen ondernomen om tot nieuwe contacten te komen.

In het najaar werden oriënterende gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers uit St. Petersburg, Rusland, voor samenwerking op het gebied van medische zorg aan gedetineerden en thuis- en daklozen. Dit in het kader van kennisuitwisseling en interstedelijke samenwerking tussen Rotterdam en St. Petersburg.

Vervolgens werden banden aangehaald met het Ministerie van Justitie in Estland. Dit was mogelijk daar een van onze leden voor een periode van drie jaar is overgeplaatst naar Estland, als Justitieel Regio Adviseur.

In oktober 2004 hebben twee leden van de werkgroep de WHO-conferentie 'Prison and Health – prisons, communicable diseases, drugs and harm reduction' bijgewoond te Den Haag. Veel deelnemers waren afkomstig uit Oost-Europa, zowel uit de gezondheidszorg als het gevangeniswezen.

Plannen voor 2005

Voor 2005 hoopt de werkgroep meer helderheid te krijgen over de verdere inhoud van de oriënterende contacten.

Daarnaast worden de banden weer aangehaald met de Penitentiaire Inrichting Amsterdam om in samenwerking met de directie opnieuw een projectvoorstel te maken voor bestaande twinning-relaties met gevangenen in het buitenland.

Op 7 januari werd het symposium 'Human resource development in project supervision' bijgewoond, uitgaande van de KNCV te Den Haag, voor de leden van de SIT-groep, waartoe ook de JWS behoort.

9. Werkgroep Communicatie

De werkgroep Communicatie vervult een ondersteunende rol in het realiseren van de doelstelling van de Johannes Wier Stichting. Er is een nauwe samenwerking met de redactie van de Nieuwsbrief. Het doel van de werkgroep is het communiceren van de doelstelling, de activiteiten en het belang van de JWS. De werkgroep komt 2 á 3 x per jaar

bijeen. De tussentijdse contacten verlopen per e-mail.

Activiteiten in 2004

Internet

De website wordt regelmatig voorzien van nieuwe berichten. Er is nog steeds een stijgende lijn in het aantal mensen dat de site raadpleegt. De website is een aantal malen gehackt in 2004. De laatste keer is grote schade aangericht die nog steeds niet helemaal is gerepareerd. De beveiliging is inmiddels verbeterd en er is nu een goed back-up aanwezig die up-to-date is voor het geval zich weer een probleem voordoet.

Nieuwsbrief

De Nieuwsbrief *Mensenrechten & Gezondheidszorg* verschijnt tweemaal per jaar. Het nummer van juni behandelt diverse actuele onderwerpen. Het decembernummer is een themanummer; in 2004 was het thema huiselijk geweld in Nederland en buitenland. Voor de inhoud is de redactie van de nieuwsbrief verantwoordelijk. De Werkgroep Communicatie heeft zolang het goed loopt geen directe bemoeienis.

E-mail nieuwsbrief

In 2004 zijn twee elektronische nieuwsbrieven uitgebracht. *Mensenrechten & Gezondheidszorg E-news* geeft kort nieuws en/of informatie over belangrijke activiteiten. *E-news* is daarmee een aanvulling op de papieren nieuwsbrieven.

Schrijfgroep

Voor zowel internet als *E-news* is de schrijfgroep van belang. De schrijfgroep produceert de nieuwsberichten op de website. De bedoeling is dat vooraf geselecteerde artikelen en nieuws wordt omgevormd tot artikelen voor de website. De groep is nog steeds erg klein. Een inspanning door mensen aan te schrijven en uit te nodigen in november lijkt meer mensen op te gaan leveren.

Public Relations

Om de naamsbekendheid te vergroten is de JWS vertegenwoordigd geweest op het KNMG-symposium in Rotterdam in maart 2004 en op de Nursing Event-dagen in december. Er is een besluit genomen om de folder te herschrijven en opnieuw uit te brengen. Dit zal in 2005 worden gerealiseerd.

Brochure Medische aspecten van het vreemdelingenbeleid

Begin oktober is een brochure over de medische aspecten van het vreemdelingenbeleid meegestuurd met *Medisch Contact*. Het effect hiervan is naamsbekendheid voor de JWS en voorlichting over het thema. Ook nu weer is met deze brochure een brief met acceptgiro meegestuurd om fondsen te werven. Er is voor gekozen deze formule jaarlijks te herhalen.

Knelpunten

Evenals in 2004 is het belangrijkste knelpunt is het tekort aan menskracht. De eindredacteur van de nieuwsbrief is tegelijkertijd redacteur

van de website en heeft daarmee haar handen (te) vol. Tot nu toe is het niet gelukt de schrijfgroep structureel uit te breiden. Met een oproep aan mensen die we kennen, hopen we deze groep toch belangrijk te vergroten. Hoe groter het aantal mensen, des te minder de belasting van ieder individueel, maar ook des te meer kunnen we doen. Het zou heel goed zijn als er daarnaast een nieuwe redacteur voor de website gevonden zou kunnen worden.

De website wordt nog steeds onvoldoende gebruikt door de werkgroepen. Door te beperkte menskracht in de werkgroep is het niet gelukt hier iets mee te doen. Indien mogelijk willen we dat in 2005 toch proberen op te pakken.

De website is na de laatste aanval door een hacker niet meer geheel hersteld. Dit kost niet alleen heel veel tijd, er is echter ook behoefte aan vernieuwing van de lay-out. Dit laatste kost echter eenmalig geld om dit te realiseren.

Plannen voor 2005

- ^a website vernieuwen met een nieuwe lay-out;
- ^a uitbreiden schrijfgroep;
- ^a uitbrengen nieuwe folder;
- ^a verbeteren informatie over diverse thema's;
- ^a doorgaan met bestaande activiteiten (e-mail nieuwsbrief, folder *Medisch Contact* met daaraan fondsenwerving verbonden, websiteactiviteiten, etc.).

10. Overige activiteiten

Schrijfacties

Op verzoek van de werkgroepen of het bestuur werkt de bureaucoördinator mee aan schrijfacties van collega-organisaties zoals Amnesty. In 2004 zijn er 19 brieven verstuurd. De meeste betreffen het uitspreken van bezorgdheid met betrekking tot de gezondheid van gedetineerden, of een verzoek tot het niet uitvoeren van de doodstraf.

Balie-debatten

Twee maal is er in 2004 een debat georganiseerd in De Balie in Amsterdam. De eerste keer in samenwerking met IFHHRO, SIVMO en Een Ander Joods Geluid onder de titel 'Hoe ongezond is bezetting?' Een Israëliische en een Palestijnse arts op doorreis naar de VS gaven hun medewerking aan dit debat, wat onder leiding stond van Prof.dr. L. Gunning-Schepers. Dr. Zeev Wiener, een psychiater en psychotrauma specialist uit Tel Aviv en dr. Jumana Hassan Odeh-Issawi, een arts uit Ramallah, gaven beiden hun visie en lieten ook zien dat het slaan van een brug over de muur tussen professionals hoop biedt voor de toekomst.

Het tweede debat was naar aanleiding van het rapport van de commissie-Smeets over de medische aspecten van het vreemdelingenbeleid. Vertegenwoordigers van de commissie-Smeets en medische beroepsorganisaties gingen in debat met de zaal.

Brieven van het bestuur

Het bestuur van de Johannes Wier Stichting heeft de minister van VWS haar bezorgdheid geuit over de plannen voor een nieuw zorgstelsel en er bij de minister op aangedrongen de ook door Nederland geratificeerde internationale verdragen waarin het gaat om het recht op gezondheid te respecteren en te betrekken bij de besluitvorming.

Verder zijn er brieven verzonden naar de Tweede Kamer en de minister van Vreemdelingenbeleid en Integratie inzake de maatregelen rond de uitzetting van asielzoekers en de aanbevelingen door de commissie-Smeets.

11. IFHHRO

De JWS is lid van een internationale federatie van organisaties die zich bezighouden met mensenrechten en gezondheid. Bij deze federatie genaamd IFHHRO (International Federation of Health and Human Rights Organisations) zijn de volgende organisaties aangesloten: Physicians for Human Rights (USA), Doctors for Human Rights (UK), Physicians for Human Rights (Denmark), Physicians for Human Rights (Israel), Palestinian Physicians for Human Rights, Center for Enquiry into Health and Allied Themes (India), Health and Human Rights Foundation (Bangladesh), en Zimbabwe Association of Doctors for Human Rights (ZADHR).

Naast aangesloten organisaties heeft IFHHRO ook een aantal organisaties die als waarnemer zijn aangesloten. Dit zijn: Amnesty International, British Medical Association, International Committee of the Red Cross,

International Council of Nurses, Turkish Medical Association en World Medical Association. De organisaties komen eenmaal per jaar bijeen. In 2004 was deze bijeenkomst in Utrecht en was het thema hiv/aids.

Bijlage – Staf en Bestuur (per 31 december 2004)

Staf:

Immy Scholte, bureaucoördinator

Dagelijks bestuur:

Daniel Tavenier, voorzitter

Robert Simons, vice-voorzitter/secretaris

Gert Grift, penningmeester

Algemeen bestuur:

Marianne Begemann

Wilbert Bouts

Jo Dorscheidt

Adriaan van Es

Roos Flameling

Cees van der Loo

Joost den Otter